

Honden op schilderijen

'Landseer, de wit-zwarte Newfoundlander'

Ze spelen, rennen achter wild aan, verzorgen pups of kijken ons alleen maar aan: honden op schilderijen. Schilderstukken die onmisbaar zijn bij het ontrafelen van de geschiedenis van rashonden...

• *A Distinguished Member of the Humane Society*, geschilderd door Sir Edwin Landseer. (Tate Gallery, Londen).

Wat zien we?

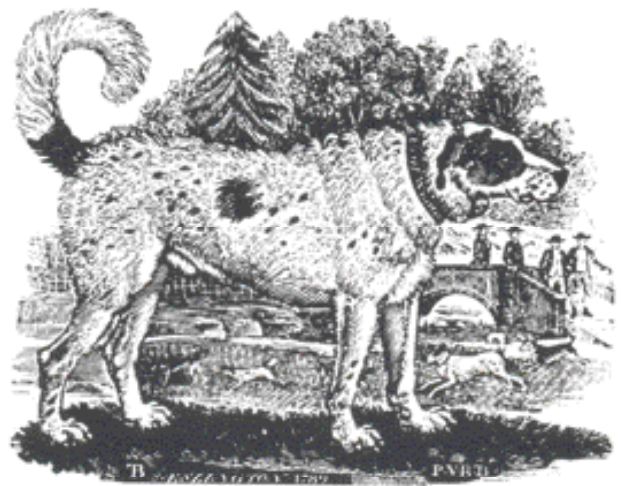
We zien een schilderij dat halverwege de negentiende eeuw wordt gemaakt en een merkwaardige naam heeft:

A Distinguished Member of the Humane Society ofwel *Een waardig lid van de Reddingmaatschappij*. De kwalificatie 'waardig lid' wordt

onderstreept door de fiere, onverschrokken houding van de hond, die een groot zelfvertrouwen uitstraalt. Met 'Humane Society' wordt een

• De tombe die Lord Byron liet bouwen voor zijn hond 'Boatswain'.

• Een wit-zwarte Newfoundland Dog, afgebeeld in het boek van Thomas Bewick en getekend in 1789.

organisatie bedoeld die in 1774 in Engeland wordt opgericht, met als doelstelling eerste hulp te verlenen aan mensen die dreigen te verdrinken of die verdrinken lijken te zijn.

Het verhaal begint met 'Bob', volgens de overlevering een zwerfhond die tweemaal voor de Engelse kust schipbreuk lijdt. De eerste keer kan hij met zijn baas aan land komen. De tweede keer komt 'Bob' alleen aan land. Zijn thuis zijn de havens en de oever van de Thames in Londen en het verhaal wil dat hij in 14 jaar meer dan twintig mensen van de verdrinkingsdood redt. De Humane Society adopteert Bob en hij wordt beloond met een medaille, terwijl de Society ook elke dag voor zijn voer zorgt. En daarmee is 'Bob' rond 1830 een lokale beroemdheid.

Bij het schilderen is alle aandacht naar de hond gegaan; de achtergrond is simpel gehouden: een dreigende lucht met zeemeeuwen. Het licht valt prachtig op de witte vacht en aan de schaduw op het lichaam kunnen we zien dat de zon hoog aan de hemel staat. Het water klotst zachtjes tegen de stenen en het hoge waterpeil laat zien dat het inkomend tij is. Aan de ijzeren ring kunnen boten worden

vastgemaakt. Er gaat een grote rust van dit schilderij uit, maar wie goed kijkt, ziet dat de hond bij een roep om hulp onmiddellijk in actie kan komen.

Geschiedenis van het schilderij

In 1837 besluit een Londense kunstenaar 'Bob' te schilderen, maar hij kan de hond niet traceren. Het verhaal hoe de schilder daarna aan zijn model is gekomen, kent vele versies. Ik beperk me tot een versie uit 1918, die 45 jaar na de dood van de kunstenaar wordt gepubliceerd: Op een goede dag bezoekt de kunstenaar ene Mr Newman Smith – de echtgenoot van zijn nicht – en als hij in de kamer zit, komt er een Newfoundlander binnen met een mandje bloemen in de bek. De hond brengt dat mandje, op commando, naar de bezoeker. Als de kunstenaar aan Mr Newman Smith vraagt of hij de hond mag schilderen, is deze erg verbaasd. Iedereen weet immers dat deze kunstenaar ... *zoveel honden om te schilderen heeft dat er een lange wachtlijst is*. Toch wordt de hond na een paar dagen opgehaald; de indruk die het knappe, trouwe en krachtige dier op de kunstenaar maakt is heel groot. En zo komt de hond van Mr

Newman Smith in het atelier van een kunstschilder terecht. Dat atelier bevindt zich in een verbouwde schuur in de tuin van het huis van de schilder op 1, St. John's Wood Road in Londen.

We zien hier dus niet de échte mensenredder 'Bob', maar een indrukwekkende soortgenoot, die in werkelijkheid binnen en op een tafel poseert. Zijn naam is 'Paul Pry' en hij is gefokt door Mr Phillip Bacon. Als het werk af is, is Mr Newman Smith teleurgesteld, omdat het schilderij een mensenredder laat zien en niet, zoals hij had gehoopt, ... *the property of Newman Smith, Esq., of Croydon Lodge*, aldus de maker.

Newfoundlander tot Landseer

Vrijwel alle kynologische auteurs zijn het er over eens, dat er vanaf 1620 (de kolonisatie van Newfoundland) Engelse vissers en emigranten zijn die dit type hond mee naar de oostkust van Canada en het eiland Newfoundland nemen. Grote honden van dit type fungeren in Engeland dan al als hofhond, 'slagershond' en trekhond. Na circa 1780 gebeurt het omgekeerde: zeelieden brengen grote, vrijwel allemaal wit-zwarte, honden vanuit

- Een negentiende eeuwse tekening die het verschil tussen een Landseer en een Newfoundlander goed laat zien. (Uit: 'Notre Ami Le Chien', 1897).

Newfoundland mee naar Engeland en Frankrijk. Later, als de wit-zwarte exemplaren zeldzaam worden, brengen zeelieden ook zwarte en

bruine honden van hetzelfde type mee. Die zijn echter beduidend kleiner dan de wit-zwarte; het verschil in schofthoogte is 10-15 cm. De Fransman Georges-Louis Leclerc, graaf De Buffon, beeldt in 1782 een Newfoundlander af in zijn boek *Histoire Naturelle*. Bijna tien jaar later, in 1790, plaatst de Engelsman Thomas Bewick een afbeelding van hetzelfde ras in zijn *A General History of Quadrupeds*. Deze hond is bijna wit en heeft wat zwart in de vacht en aan de kop. Hij komt direct uit Newfoundland en deze tekening (1789) wordt algemeen gezien als een getrouwe weergave van de werkelijkheid. Eén van de bekendste Newfoundlanders in die tijd is 'Boatswain', geboren in 1803 op Newfoundland en overle-

den in 1808 in Engeland. 'Boatswain' is overwegend zwart en heeft een witte kraag en witte voeten. Zijn eigenaar, de bekende dichter Lord Byron, plaatst een indrukwekkend monument voor zijn overleden hond en schrijft ook een treurdicht op de tombe: *Epitaph for a Dog*. Na 1907 komen er nog nauwelijks honden van Newfoundland en de ontwikkeling van dit ras vindt voornamelijk in Engeland, Frankrijk en Duitsland plaats. Dat deze hond Newfoundlander wordt genoemd, ligt voor de hand. Een bijkomstigheid is dat vanaf die periode ook veel andere grote, wit-zwarte boerenhonden van dit (Mastiff)type van de ene dag op de andere Newfoundlanders worden genoemd.

- De Landseer E.C.T. nu: Kamp. Julius Phyle Us Arsnouphis. (Eig. A. van Baren-Kessels en C. Knippenborg).

Landseer Newfoundland

In de achttiende en negentiende eeuw zijn er dus zwarte, bruine en wit-zwarte Newfoundland honden. Pas in de tweede helft van de negentiende eeuw doet de naam Landseer zijn intrede, uitsluitend voor de wit-zwarte exemplaren. De reden is dat alle Newfoundlanders die door de Engelse kunstenaar Sir Edwin Landseer worden geschilderd, een witte vacht met zwarte aftekeningen hebben! In bijna alle negentiende eeuwse teksten worden beide namen gebruikt als het om de wit-zwarte honden gaat: een Landseer Newfoundland is hetzelfde als een wit-zwarte Newfoundland.

In Engeland, Amerika en Canada, bijvoorbeeld, is Landseer nu dan ook allereerst de term om de kleur van een Newfoundland aan te duiden. De Zwitserse prof. dr. Albert Heim komt in 1928 tot de conclusie dat de zwarte en bruine Newfoundlanders en de (wit-zwarte) Landseer Newfoundlanders twee verschillende rassen zijn. Heim gaat er van uit dat de zwarte en bruine Newfoundland honden afstammen van 'Indianenhonden' op Newfoundland, terwijl de Landseer afstamt van oude Engelse Mastiffachtige honden, die achtereenvolgens naar Newfoundland worden gebracht en wiens nakomelingen twee eeuwen later terugkeren.

De Duitse kynoloog Victor Goertler spreekt in 1978 van 'twee variëteiten' die niet alleen een andere kleur hebben, maar ook andere verschillen kennen. Zo is de Landseer groter dan de Newfoundland, staat hij hoger op de benen en is meer kwadratisch gebouwd. De Newfoundland heeft kortere benen en is meer rechthoekig gebouwd, aldus Goertler. Wat de beide typen gemeen hebben, is hun passie voor water.

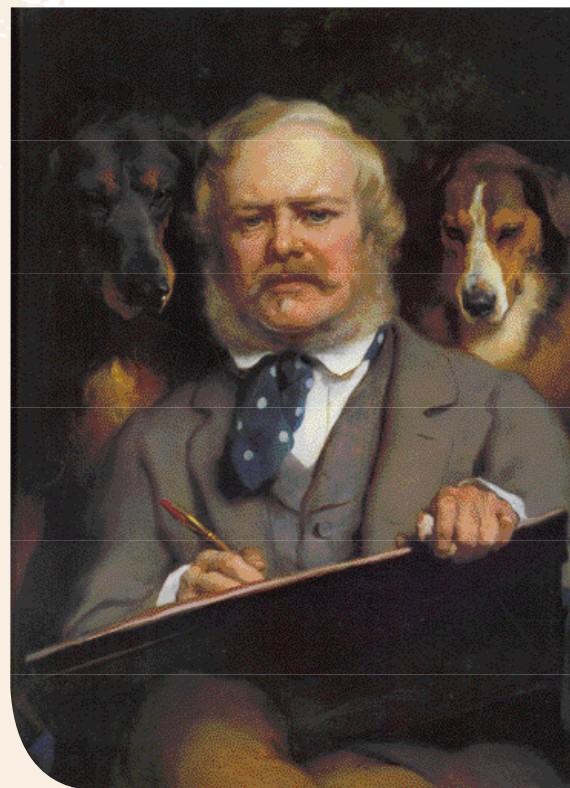
Vanaf het moment dat men op het vasteland, voornamelijk in Duitsland

en Zwitserland, de Landseer Newfoundlanders apart gaat fokken, ontstaat ook de wens om de wit-zwarte honden als apart ras erkend te krijgen. Engeland is het daarmee absoluut niet eens en is van mening dat er bij de Newfoundland geen andere verschillen mogen zijn dan de kleur: De standaard van 1886 is daar helder en volkomen duidelijk over.

In het eerste kwart van de twintigste eeuw gaan fokkers op het continent niet alleen uitsluitend met de wit-zwarte Newfoundlanders fokken, maar ze kruisen ook Pyrenese Berg-honden en een Kuvasz in. Engeland reageert schamper: *Ze hebben zeker het idee dat ze honden kunnen fokken die op de honden van Sir Edwin Landseer lijken, van een eeuw geleden.* Hoe dan ook, na veel kynologische strubbelingen erkent de F.C.I. in 1960 de Landseer Newfoundland als apart ras. De kleuraanduiding Landseer wordt nu een 'rasnaam' met de veelzeggende toevoeging: E.C.T.: Europees Continentaal Type.

Wie is de schilder?

De naam is al gevallen: Sir Edwin Henry Landseer. Hij wordt geboren op 7 maart 1802, op 71 Queen Anne Street East in Londen, als zoon van John Landseer, tekenaar en graveur, en Miss Potts. Het gezin met drie zoons en vier dochters is arm. De kamer heeft geen vloerkleed, er zijn maar drie stoelen en ... een schildersezel. Al op vroege leeftijd toont Edwin zijn tekentalent en krijgt hij, net als zijn twee broers Thomas en Charles, les van Benjamin Robert Haydon. Ook zijn zusjes, Jane, Anna Maria, Jessica en Emma, worden kunstschilder en zij maken landschappen, portretten en miniaturen. De familie is zeer getalenteerd, want ook Henry Landseer, een oom van Edwin, en George Landseer, een zoon van Thomas, krijgen bekendheid als kunstschilders van

• Zelfportret van Sir Edwin Henry Landseer: 'The Connoisseurs', gemaakt in 1867.

portretten en landschappen. Haydon moedigt Edwin Landseer aan om vooral de anatomie en musculatuur van dieren te bestuderen. Tekeningen die Edwin als vijfjarige maakt zijn nu in het South Kensington Museum te zien en in 1815 – dertien jaar oud – exposeert hij, als jongste kunstenaar ooit, op de Royal Academy Summer Exhibition; hij wint een zilveren plaquette. Nog geen dertig jaar oud, wordt hij in 1831 lid van deze prestigieuze Academy. Landseers specialiteit zijn paarden, honden, hertenbokken en Schotse landschappen. Als jongeman heeft de schilder zelf ook honden: 'Brutus' (een witte Terrier), 'Vixen' (kleine Terrier) en 'Boxer' (Staffordshire Bull Terrier), maar dat hij later zelf ook Newfoundlanders gefokt zou hebben, kan naar het rijk der fabelen. Zijn eerste reis naar Schotland maakt

• 'Ratcatchers' (1821), de honden van Sir E. Landseer. De witte Terrier is 'Brutus', de Staffordshire Bull Terrier heet 'Boxer' en de kleine Terrier is 'Vixen'.

Landseer in 1834 en in veel van zijn schilderijen is zijn liefde voor dat land terug te vinden. Landseers ster stijgt snel; zo wordt hij gevraagd om de romans van Sir Walter Scott te illustreren en maakt hij de tekeningen voor Cassell's *The Book of the Dog* (1881) en Dalziel's *British Dogs* (1889).

Bij het schilderen van honden heeft hij een voorliefde voor grote honden (Newfoundlander, Bloedhond, Deerhound, St. Bernard, Greyhound) en reddingshonden. In 1820 maakt hij 'Alpine Mastiffs Rescueing a Distressed Traveller', een Sint Bernard die een in de sneeuw vastgelopen reiziger redt (zie *Onze Hond* januari 2010). In 1856 volgt 'Saved', een dramatisch schilderij van een Newfoundland hond (wit-zwart) die een klein meisje van de verdrinkingsdood heeft gered. Andere werken met de wit-zwarte Newfoundlander als onderwerp zijn, onder andere, 'Neptune' (1824), 'Newfoundland Dog and Irish Terrier', 'Off to the Rescue' (1827), 'Bashaw' (1827), 'Lion – A Newfoundland Dog' (1824) en 'My Dog'

(1840). Allemaal, uiteraard, met de wit-zwarte honden.

Sir Edwin

Landseer is heel populair, zowel bij de gegoede middenklasse als in aristocratische kringen. Hij bezoekt koningin Victoria en prins Albert op Windsor

Castle en in 1850, op Balmoral Castle, schildert hij niet alleen hun portretten (met honden), maar ook 'Queen Victoria's Favorite Dogs Hector, Nero and Dash, and Parrot Lory' (1838). Hij leert de koningin etsen en zij heeft op een gegeven moment 33 schilderijen van zijn hand in bezit.

In 1850 wordt Landseer tot 'Sir' – een Brits erepredicaat – benoemd. Zijn jaarlijks inkomen houdt gelijke tred met zijn toenemende bekendheid; in 1865 verdient hij £ 17.352,- per jaar, nu ruim één miljoen Engelse ponden! Zijn criticasters noemen hem een 'social climber' en 'name-dropper', want hij koestert zijn contacten met de Engelse adel. Trouwen doet hij niet; zijn zuster Jessica is vele jaren zijn huishoudster.

Landseer is kunstenaar, geen zakenman. In de eerste jaren regelt zijn vader alle zaken, maar later is het Jacob Bell, ook een paarden- en hondenliefhebber, die zich opwerpt als Landseers manager. Onder Bells leiding worden het huis verbouwd, stukken land aangekocht en een oogje op Landseers bezittingen gehouden als hij op reis is. Landseer is goed bevriend met

• 'Lion, A Newfoundland Dog', geschilderd door Landseer in 1824. (Victoria & Albert Museum, Londen)

- *Eén van de vier manshoge, bronzen leeuwen op Trafalgar Square die door Sir Edwin Landseer werden gemaakt.*

Georgina, Duchess of Bedford en het gerucht gaat dat hij en de hertogin een verhouding hebben, waaruit een kind wordt geboren. Elk jaar, in de herfst, brengt hij weken met Georgina door op haar bezittingen in Schotland. In 1840 wijst de Duchess een huwelijksaanzoek af – het zou onacceptabel zijn voor haar kinderen – en om die teleurstelling te verwerken, reizen Landseer en Bell naar België, Duitsland en Zwitserland. Ook koopt Landseer een 'country house' in Wansworth, naast het huis van Jacob Bell. Het is bekend dat Landseer met beide handen tegelijk kan schilderen, maar ook dat hij, als hij in de stemming is, dat razendsnel doet. Echter, hij kan ook opdrachten jarenlang voor zich uit schuiven. Behalve kunstschilder is hij ook beeldhouwer en zijn bekendste werk (1867/68) zijn de vier manshoge, bronzen leeuwen aan de voet van Nelsons zuil op Trafalgar Square in Londen.

Landseers schilderijen van honden hebben vaak iets moralistisch, sentimenteels en melancholisch; dat stemt overeen met zijn geestesgesteldheid. Vanaf de jaren veertig van de negentiende eeuw lijdt hij aan melanco-

lieke buien, depressies en hypochondrie. Drank- en drugsgebruik verergeren zijn problemen. In de laatste jaren van zijn leven wordt zijn psychische gesteldheid zo slecht dat hij, op verzoek van de familie, in juli 1872 krankzinnig wordt verklaard. Op 1 oktober 1873 overlijdt deze grote, zo niet de grootste, hondenschilder. Wat zijn schilderijen zo bijzonder maakt, is dat hij de honden natuurgelukkig schildert, maar hen ook altijd menselijke trekjes geeft: treurig of vrolijk, waardig of frivool.

Engeland rouwt: winkels en huizen sluiten hun blinden, vlaggen hangen halfstok en een grote menigte is getuige van zijn uitvaart. Sir Edwin Henry Landseer wordt begraven in St Paul's Cathedral in Londen – een waardige plaats voor deze grote kunstenaar.

In The New York Times van 3 oktober 1873 staat een 'In Memoriam' waarin openlijk wordt geschreven over zijn relatie met de Duchess of Bedford. Koningin Victoria beschrijft Landseers dood als ... *a merciful release, as for the last three years he had been in the most distressing state, half out of his mind, yet not entirely so.*

Eigenaar en collectie

In 1887 komt *A Distinguished Member of the Humane Society* in het bezit van de Tate Gallery in Londen (web: www.tate.org.uk) waar het nu nog is te zien. Mr Newman Smith, de eigenaar van Paul Pry, laat het schilderij aan dit museum na. Andere schilderijen van Landseer zijn te vinden in diverse musea in Engeland en daarbuiten; een grote collectie is eigendom van de Royal Collection van koningin Elizabeth II (zie de website: www.royalcollection.org.uk). ◀

- *'In Remembrance'. Engeland rouwt om de dood (1873) van één van haar beroemdste dierenschilders. Deze herinneringsafbeelding werd gemaakt door Albert Mendelssohn.*

POSTERS

A Distinguished Member of the Humane Society, olieverfschilderij op doek, 1118 x 1435 mm.

Als poster is het verkrijgbaar bij: www.posters.nu, www.easyart.com, www.worldgallery.co.uk en bij www.intaglio-fine-art.com